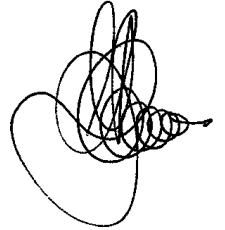

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ЗАВАЛЬНЮК Ігор Вікторович

УДК 342.98 (477)

**СПРОЩЕНЕ ПРОВАДЖЕННЯ
В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України
КІВАЛОВ Сергій Васильович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
президент

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
МИКОЛЕНКО Олександр Іванович,
Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова,
завідувач кафедри адміністративного
та господарського права;

кандидат юридичних наук, доцент
ПИСАРЕНКО Надія Борисівна,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
доцент кафедри адміністративного права

Захист відбудеться 18 листопада 2017 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий «13» жовтня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Судочинство довгий час залишалося найбільш консервативною сферою функціонування держави, але глобальні зрушення у відносинах влади і людини, що відбулися на рубежі ХХІ ст., зумовили необхідність перегляду традиційної процесуальної форми як універсального засобу відправлення правосуддя. Спрощення провадження в судах покликане не лише прискорити розгляд і вирішення справ, але й зробити судочинство більш зрозумілим та доступним для людини, сприяти зростанню довіри до суду через його сприйняття як сучасного інструмента забезпечення потреб суспільства у врегулюванні конфліктів.

Особливого значення проблема спрощення процесуальної форми набуває в адміністративному судочинстві, оскільки справи адміністративної юрисдикції відрізняються значною диференціацією за предметом спору, суб'єктом складом, у тому числі кількістю учасників, ступенем суспільної значущості тощо. Водночас, спори, які виникають із публічно-правових відносин, тяжіють до типовості, викликані специфікою діяльності суб'єктів владних повноважень, що спричиняє хвилюподібне звернення до суду великої кількості осіб з однакових по суті підстав. Урахування цих особливостей справ адміністративної юрисдикції при визначенні оптимальної процесуальної форми їх розгляду і вирішення є важливим фактором підвищення ефективності адміністративного судочинства.

Реалізація ідеї спрощення адміністративного судочинства в Україні, на жаль, здійснюється без належного наукового підґрунтя. Численні, але безсистемні зміни і доповнення КАС України зумовлюють невиправдану диференціацію проваджень в окремих категоріях справ, колізії між процесуальними інститутами, що, як наслідок, ускладнює судову практику. У новій редакції КАС України, яка передбачається у проекті закону про внесення змін до процесуальних кодексів, ці питання не вирішуються, натомість передбачаються нові форми спрощення провадження, які також не позбавлені окремих вад.

Проблема спрощення провадження вимагає комплексного теоретичного дослідження, зокрема, вирішення таких фундаментальних питань, як особливості реалізації принципів адміністративного судочинства, статусу учасників процесу, визначення критеріїв відповідності процесуальної форми особливостям справи та меж її спрощення, умов застосування спрощеного провадження як альтернативної форми розгляду і вирішення справи. Вирішення цих питань дозволить визначити оптимальну модель спрощення адміністративного судочинства в Україні та мінімізувати ускладнення у ході завершального етапу судової реформи, пов'язаного з оновленням процесуального законодавства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри адміністративного і фінансового права Національного

університету «Одеська юридична академія» «Система адміністративного, адміністративно-процесуального та фінансового права у контексті адміністративної реформи» (на 2011–2015 рр.) та «Концепція розвитку адміністративного, адміністративно-процесуального права та фінансового права в умовах євроінтеграції» (на 2016–2020 рр.), що є складовими частинами тем: «Традиції і новації у сучасній українській державності та правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970), «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у з'ясуванні правової природи спрощених проваджень як чинника системного оновлення адміністративного судочинства та приведення його у відповідність до європейських стандартів захисту прав і свобод людини і громадянина у публічно-правових відносинах.

Зазначена мета обумовила постановку та вирішення таких задач:

визначити стан наукових досліджень спрощених проваджень в адміністративному судочинстві та окреслити напрямки їх подальшого опрацювання;

сформувати методологічне підґрунтя дослідження спрощених проваджень в адміністративному судочинстві;

визначити зміст та охарактеризувати правову природу спрощеного провадження як особливої процесуальної форми розгляду і вирішення справ адміністративної юрисдикції, виокремити його ознаки;

класифікувати спрощені провадження в адміністративному судочинстві;

з'ясувати особливості реалізації принципів адміністративного судочинства у спрощених провадженнях;

визначити умови та підстави застосування спрощеного провадження до справ адміністративної юрисдикції;

охарактеризувати структуру спрощеного провадження в адміністративному судочинстві та виокремити особливості змістовного наповнення його стадій;

з'ясувати особливості процесуального статусу учасників адміністративного судочинства при застосуванні правил спрощеного провадження;

встановити особливості окремих видів спрощених проваджень в адміністративному судочинстві та визначити перспективи їх подальшого удосконалення;

визначити сучасні тенденції розвитку спрощених проваджень у процесуальному законодавстві країн Європейського Союзу та з'ясувати доцільність їх впровадження в Україні;

з'ясувати перспективи розвитку електронного судочинства як різновиду спрощеного провадження у справах адміністративної юрисдикції;

надати пропозиції щодо удосконалення адміністративного процесуального законодавства на завершальному етапі судової реформи.

Об'єктом дослідження є адміністративне судочинство як правове явище.

Предметом дослідження є спрощене провадження в адміністративному судочинстві.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, застосування яких здійснюється у межах системного підходу. Дослідження ґрунтується на законах і принципах діалектики, відповідно до вимог якої усі елементи спрощеного провадження досліджуються у зв'язку між собою та із загальним завданням адміністративного судочинства.

Досягнення окремих задач дослідження зумовило використання таких методів: історико-правовий метод застосовано при розгляді еволюції наукових поглядів на спрощення процесуальної форми, у тому числі й адміністративної юстиції [п. 1.1]; порівняльно-правовий метод – при зіставленні положень чинного законодавства України, законопроектних норм із відповідними положеннями законодавства зарубіжних країн, а також при з'ясуванні особливостей прав і обов'язків учасників адміністративного процесу при застосуванні різних видів спрощених проваджень [п.п. 1.2; 2.3]; метод системного аналізу допоміг розглянути спрощене провадження в адміністративному судочинстві як єдину систему, виявити його вплив на адміністративне судочинство в цілому та його окремі інститути [п.п. 1.2, 1.3, 2.1, 2.2]; догматичний метод дозволив проаналізувати зміст основних категорій, які формують інститут спрощеного провадження в адміністративному судочинстві [п.п. 1.2, 1.3, 3.1, 3.3]; статистичний метод та метод екстраполяції використано для з'ясування перспектив запровадження нових видів спрощених проваджень [2.4, р. 3]; формально-логічний метод використано для розмежування та формулювання таких термінів, як «спрощене провадження», «скорочене провадження», «прискорене провадження», «малозначна справа», «типова справа», «зразкова справа», «електронний суд», «електронне судочинство», «електронне правосуддя», а також для розмежування окремих видів спрощених проваджень в адміністративному судочинстві [п.п. 1.2, 2.4, р. 3]. Застосовано методи аналізу і синтезу, структурно-функціональний та інші методи, які надали можливість комплексно дослідити проблемні аспекти спрощених проваджень в адміністративному судочинстві та перспектив їх диверсифікації в результаті оновлення адміністративного процесуального законодавства [п. 1.2, р. 2, р. 3].

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становлять наукові праці таких провідних фахівців у галузі адміністративного процесуального права, загальнотеоретичної юриспруденції інших процесуальних наук, як: В.П. Базов, А.І. Бітов, В.М. Горшенев, О.В. Зайчук, О.С. Захарова, І.М. Канюка, І.О. Картузова, С.В. Ківалов, І.Б. Коліушко, О.І. Миколенко

П.Є. Недбайло, Ю.М. Оборотов, А.Ю. Осадчий, Ю.С. Педько, В.Г. Перепелюк, Н.Б. Писаренко, О.І. Розум, О.П. Рябченко, О.М. Тадеєва, Є.А. Таликін, І.Ю. Татулич, В.М. Трофименко, О.С. Фонова, Н.В. Янюк, Ю.К. Якимович та ін.

Нормативно-правовою базою роботи є Конституція України, Кодекс адміністративного судочинства України й інші нормативно-правові акти, які регулюють суспільні відносини, пов'язані із розглядом і вирішенням справ у судах, у тому числі у порядку адміністративного судочинства, правові позиції ВАС України. Використано також законодавство інших країн (Швеція, Франція, Бельгія, Польща, Канада, США та ін.).

Емпіричну основу дисертації становить судова практика в адміністративних справах; аналітичні результати опрацювання законопроектів, спрямованих на удосконалення положень КАС України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці адміністративного процесуального права монографічним дослідженням правової природи спрощеного провадження, виконаним у контексті судової реформи та адаптації адміністративного судочинства до стандартів Європейського Союзу.

У результаті здійсненого дослідження сформульовано низку положень і висновків, до найбільш значущих із яких належать:

уперше:

сформульовано широке та вузьке розуміння спрощеного провадження: у широкому розумінні – це сукупність проваджень у справах адміністративної юрисдикції, в яких передбачено спрощення змістовного наповнення процесуальних стадій, у тому числі кількісне зменшення процесуальних дій суб'єктів процесу та звуження варіативності їх поведінки; у вузькому розумінні – це нормативно визначена універсальна процесуальна форма розгляду і вирішення типових адміністративних справ невеликої складності;

виокремлено та охарактеризовано особливості порядку розгляду справ у скороченому провадженні, які полягають у (в): а) відсутності етапу попереднього судового засідання у справах; б) обмеженні процесуальних дій щодо забезпечення належного інформування учасників процесу; в) відсутності судових дебатів; г) прийнятті рішень без виходу до нарадчої кімнати (в окремих випадках);

визначено умови розгляду і вирішення справ адміністративної юрисдикції за правилами спрощеного провадження як сукупність необхідних обставин, які дозволяють досягти мети адміністративного судочинства, не здійснюючи усіх передбачених ординарною процесуальною формою дій, та здійснено їх поділ на об'єктивні та суб'єктивні;

удосконалено:

ознаки спрощеного провадження в адміністративному судочинстві: завершеність процесуального циклу у межах певної судової інстанції;

скорочення кількості процесуальних дій або системна зміна способу їх вчинення; звуження процесуальних можливостей суду й учасників процесу; обмеженість застосування щодо визначеного кола справ;

класифікацію спрощених проваджень в адміністративному судочинстві за такими критеріями: 1) зміст справи; 2) спосіб участі в адміністративному процесі;

систему принципів адміністративного судочинства шляхом доповнення принципом процесуальної економії, згідно з яким провадження у справах адміністративної юрисдикції здійснюється у спосіб, що забезпечує мінімізацію зусиль, часу та витрат суду й учасників адміністративного процесу з метою своєчасного виконання його завдань та забезпечення оптимального балансу специфіки справи та ступеня формалізації провадження;

структуру спрощеного провадження, яка передбачає скасування окремих процесуальних дій та етапів на стадіях підготовчого провадження і судового розгляду справи;

визначення підстав розгляду справи у спрощеному провадженні як сукупності вимог нормативного (пряме визначення КАС України спрощеного провадження як єдино можливої або базової форми розгляду конкретної справи) та процесуального (рішення суду про відкриття провадження у справі із застосуванням спрощеної процесуальної форми) характеру;

структуру електронного судочинства, до елементів якого віднесено: 1) електронний документообіг; 2) електронні докази; 3) автоматизовану систему комунікаційних зв'язків між судом і учасниками процесу; 4) нормативно-правове підґрунтя використання програмного забезпечення при здійсненні електронного судочинства;

набули подальшого розвитку:

розмежування понять «спрощення провадження», «прискорення провадження», «скорочення провадження»;

рівні спрощення провадження в адміністративному судочинстві, що поділяються на: 1) загальний; 2) спеціальний; 3) окремий;

ознаки типової справи: а) предметом позову є індивідуальне рішення, дія або бездіяльність; б) виникнення спорів з ідентичних публічно-правових відносин; в) фігурування у справах однієї й тієї ж сторони – суб'єкта владних повноважень; г) однаковість підстав позовів; д) однаковість позовних вимог; е) численність звернення до суду; е) неможливість об'єднання справ;

обґрунтування доцільності збереження в оновленому процесуальному законодавстві особливого (непозовного) провадження та поширення цієї процесуальної форми на справи щодо уточнення списку виборців і справи щодо застосування у випадках, передбачених законом, заходів реагування щодо державного нагляду (контролю), дозвільної системи у сфері господарської діяльності;

теза щодо надання електронному судочинству у сфері адміністративної юстиції статусу альтернативної форми розгляду і вирішення справи в адміністративному суді за умови поєднання в єдине ціле усіх елементів електронного суду із можливістю повернення у традиційну форму за необхідністю або за бажанням осіб, що беруть участь у процесі;

запропоновано зміни і доповнення до проекту закону «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 6232 від 23.03.2017 р., внесеного Президентом України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що висновки і пропозиції, які містяться в дисертації, можуть бути використаними у:

науково-дослідній сфері – для подальшої розробки наукових проблем, пов'язаних з удосконаленням процесуальної форми адміністративного судочинства у напрямку спрощення провадження у справах, а також поглиблення знань щодо специфіки судочинства в окремих категоріях адміністративних справ;

правотворчості – для надання пропозицій щодо удосконалення положень проекту закону про внесення змін до процесуальних кодексів та інших законодавчих актів, пов'язаних із спрощенням судочинства у справах адміністративної юрисдикції;

правозастосовній діяльності – для удосконалення практики розгляду і вирішення справ у письмовому та скороченому провадженні, окремих категорій справ, для яких передбачено спрощений розгляд, а також формулювання рекомендацій щодо застосування таких новел процесуального законодавства, як малозначні, типові та зразкові справи (Довідка впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність Одеського окружного адміністративного суду від 18 квітня 2017 р.);

навчальному процесі – для підготовки монографій, підручників та посібників з навчальних курсів «Адміністративне процесуальне право», «Адміністративне судочинство в окремих категоріях справ» і при викладанні відповідних дисциплін (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в навчальну та науково-дослідну діяльність Національного університету «Одеська юридична академія» від 3 березня 2017 р.).

Апробація результатів дослідження. Положення і висновки дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія». Положення, висновки та пропозиції, що містяться у дисертаційному дослідженні, доповідалися на: II міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми правової системи України» (м. Київ, 28 жовтня 2010 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Генезис публічного права: від становлення до сучасності» (м. Миколаїв, 6–7 листопада 2010 р.);

міжнародній науково-практичній конференції «VII Прибузькі юридичні читання «Людина і закон: публічно-правовий вимір» (м. Миколаїв, 25–26 листопада 2011 р.); науково-практичному симпозіумі, присвяченому 15-річчю Міжнародного дня мігранта та 25-річчю Міжнародної конвенції про захист прав усіх трудящих – мігрантів та їх сімей (м. Одеса, 18 грудня 2015 р.); міжнародній науково-практичній конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку держави та права в умовах євроінтеграції» Національного університету «Одеська юридична академія» (м. Одеса, 20 травня 2016 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн» (м. Запоріжжя, 23–24 вересня 2016 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертації містяться у 16 публікаціях, у т.ч. 9 – у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, 1 – у зарубіжному науковому виданні, 6 – у тезах доповідей за матеріалами науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, 3 розділів, що містять 10 підрозділів, списку використаних джерел до розділів, висновків і додатку. Загальний обсяг дисертації становить 274 сторінки, із них основного тексту 232 сторінки, список використаних джерел налічує 307 найменувань і розміщений на 35 сторінках, додатки викладено на 7 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, зазначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету і задачі дослідження через його об'єкт і предмет, охарактеризовано його методи, теоретичну та емпіричну базу, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації, структури та обсягу роботи.

Розділ 1 «**Загальнотеоретична характеристика спрощеного провадження в адміністративному судочинстві**» складається з трьох підрозділів, в яких проаналізовано історіографію проблеми дослідження та визначено його методологічні засади, надано термінологічну характеристику спрощеного провадження, виокремлено його ознаки та різновиди, з'ясовано особливості реалізації принципів адміністративного судочинства.

У **підрозділі 1.1. «Історіографія та методологічне підґрунтя дослідження спрощеного провадження в адміністративному судочинстві»** здійснено аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених-правників, предметом наукового пошуку яких були окремі питання удосконалення процесуальної форми розгляду і вирішення справ адміністративної юрисдикції шляхом її спрощення, а також сформовано

методологічне підґрунтя дослідження спрощеного провадження в адміністративному судочинстві.

З'ясовано, що витoki проблематики спрощення судочинства спостерігаються у наукових розвідках радянських часів, присвячених визначенню принципу процесуальної економії (В. Тихонович, Е. Мурадян, В. Рязановський, А. Цихоцький, В. Щеглов, К. Юдельсон та ін.). Як окремий напрямок теоретичного опрацювання, спрощене провадження сформовано представниками сучасного цивільного та господарського процесів у зв'язку з необхідністю зменшення навантаження на суди та впровадження у судову практику європейських стандартів забезпечення доступу громадян до правосуддя. У працях сучасних дослідників (В. Бобрик, А. Згама, С. Короед, О. Ткачук) окреслено загальні вимоги та умови спрощення цивільного та господарського судочинства, визначено ознаки справ, щодо яких доцільно застосовувати спрощений процесуальний порядок. Доповнюють концепцію спрощеної процесуальної форми цивільного судочинства висновки фахівців із питань наказного провадження (М. Вербицька, О. Єрошенко, О. Фонова, А. Шаблін) та окремого провадження (М. Німак, М. Ясинок).

Наукове опрацювання спрощеного провадження в адміністративному судочинстві зумовлено аналогічними потребами удосконалення процесуальної форми, але, на відміну від цивілістики, характеризується наявністю розрізнених монографічних праць, присвячених особливостям провадження щодо окремих справ адміністративної юрисдикції (М. Аракелян, О. Бачеріков, О. Євсікова, Я. Рябченко, М. Смокович, М. Цуркан та ін.). Перші науково-теоретичні узагальнення особливих процесуальних форм в адміністративному судочинстві представлені у дисертаційних дослідженнях Д. Роженка «Письмове провадження в адміністративному судочинстві України», А. Чернікової «Диференціація процесуальної форми адміністративного судочинства України». Ці праці започатковують формування концепції спрощених проваджень в адміністративному судочинстві, визначають їх видову диверсифікацію.

Аргументовано, що новизна та комплексність питання спрощених проваджень в адміністративному судочинстві обумовлюють використання таких методів та прийомів, як прогнозування на підставі аналізу ретроспективних внутрішніх і зовнішніх факторів розвитку сфери правосуддя. Пошуки оптимальних варіантів оновлення процесуальної форми ґрунтуються на методі моделювання.

У **підрозділі 1.2. «Термінологічна визначеність спрощеного провадження в адміністративному судочинстві, його ознаки та види»** охарактеризовано підходи до визначення спрощеного провадження в адміністративному судочинстві, з'ясовано його ознаки і здійснено розмежування із суміжними категоріями.

Зазначено, що спрощення провадження в адміністративному судочинстві здійснюється на трьох рівнях: 1) загальному – міжгалузева

тенденція судової реформи, що охоплює процесуальні та організаційні аспекти діяльності судів при відправленні правосуддя, у тому числі щодо адміністративних справ, спрямована на прискорення судочинства; 2) спеціальному – напрям диференціації провадження в адміністративному суді; 3) окремому – спрощення окремих стадій або процесуальних дій у межах ординарного позовного провадження. Аргументовано доцільність відмежування прискорення провадження як самостійного напрямку реформування адміністративного судочинства, пов'язаного з визначенням можливостей скорочення процесуальних строків для проходження окремих стадій або вчинення процесуальних дій без перегляду їх змістовного наповнення.

Визначено, що поняття «спрощене провадження» слід розглядати у широкому і вузькому розумінні. У широкому розумінні спрощене провадження в адміністративному судочинстві охоплює письмове провадження (п. 10 ч. 1 ст. 3 КАС України), скорочене провадження (ст. 183-2 КАС України), особливе (непозовне провадження) провадження (ст.ст. 183-3, 183-4 КАС України), провадження у термінових справах (ст.ст. 172–176 КАС України). У вузькому розумінні спрощене провадження – це нормативно визначена універсальна процесуальна форма розгляду і вирішення типових адміністративних справ невеликої складності (ст. 183-2 КАС України, глава 10 проекту КАС України). Доведено доцільність використання широкого підходу до розуміння спрощеного провадження в адміністративному судочинстві.

Здійснено класифікацію спрощених проваджень в адміністративному судочинстві за такими критеріями: 1) зміст справи: а) провадження у справах позовного провадження; б) провадження у справах особливого (непозовного) провадження; 2) спосіб участі в адміністративному процесі: а) загальне провадження; б) письмове провадження; в) електронне провадження.

У **підрозділі 1.3. «Особливості реалізації принципів адміністративного судочинства у спрощеному провадженні»** з'ясовано, що спрощене провадження є результатом втілення в адміністративному судочинстві принципу процесуальної економії, згідно з яким провадження у справах адміністративної юрисдикції здійснюється у спосіб, що забезпечує мінімізацію зусиль, часу та витрат суду й учасників адміністративного процесу з метою своєчасного виконання його завдань. Попри відсутність цього принципу в закріпленому КАС України переліку принципів адміністративного судочинства, його дія виявляється в автоматизації організаційного супроводження адміністративного процесу, впровадженні розумного строку як мінімального, але достатнього терміну вчинення процесуальних дій, диверсифікації процесуальної форми розгляду і вирішення справ адміністративної юрисдикції. Його роль полягає у встановленні оптимального балансу специфіки справи та ступеня формалізації провадження.

З'ясовано, що реалізація загально-правових принципів адміністративного судочинства у спрощених провадженнях забезпечується у повному обсязі без значних змін. Найбільшою мірою вплив спрощеної процесуальної форми виявляється щодо організаційних та процесуальних принципів адміністративного судочинства, зокрема, щодо принципів змагальності, диспозитивності, офіційного з'ясування усіх обставин справи, гласності та відкритості, процесуальної рівності сторін. Звуження реалізації цих принципів обумовлюється посиленням ролі принципу процесуальної економії у скороченому провадженні.

Розділ 2 «Спрощене провадження як специфічна процесуальна форма адміністративного судочинства» складається з чотирьох підрозділів, в яких досліджено підстави та умови застосування спрощеного провадження як спеціальної процесуальної форми, охарактеризовано його вплив на порядок розгляду і вирішення справ адміністративної юрисдикції і статусу учасників процесу, а також визначено особливості окремих видів спрощених проваджень в адміністративному судочинстві.

У **підрозділі 2.1. «Умови та підстави застосування спрощеного провадження в адміністративному судочинстві»** визначено межі поширення спрощеного провадження через з'ясування умов та підстав використання цієї форми розгляду і вирішення справ адміністративної юрисдикції.

Умовами розгляду і вирішення справ адміністративної юрисдикції за правилами спрощеного провадження є сукупність необхідних суб'єктивних та об'єктивних обставин, які дозволяють досягти мети адміністративного судочинства, не здійснюючи усіх передбачених ординарною процесуальною формою дій. Оскільки скорочене провадження не є основною процесуальною формою розгляду і вирішення справ адміністративної юрисдикції, важливе значення для його застосування мають негативні умови – ті, що визначають відсутність передбачених законодавством обставин, які унеможливають його застосування (недостатність доказів, наданих сторонами для встановлення обставин справи, ускладненість суб'єктного складу справи; пропуск строку відповідачем для подання заперечень проти позову з причин, визнаних судом поважними).

На підставі аналізу судової практики визначено ознаки типової справи: а) предметом позову є індивідуальне рішення, дія або бездіяльність; б) виникнення спорів з ідентичних публічно-правових відносин; в) фігурування у справах однієї й тієї ж сторони – суб'єкта владних повноважень; г) однаковість підстав позовів; д) однаковість позовних вимог; е) численність звернення до суду; є) неможливість об'єднання справ.

Акцентовано увагу на необхідності чіткого визначення меж спрощення процесуальної форми розгляду і вирішення справ в адміністративному судочинстві, враховуючи розвиток альтернативних способів врегулювання публічно-правових спорів та впровадження неформальної процедури

врегулювання спору суддею у межах адміністративного судочинства. Обґрунтовано неприпустимість змішування зазначених процедур, підміни ними судочинства та нівелювання цінності судового процесу як способу захисту прав і свобод людини у публічно-правових відносинах.

У **підрозділі 2.2. «Структура спрощеного провадження в адміністративному судочинстві та процесуальний порядок його проходження»** проаналізовано особливості змістовного наповнення стадій адміністративного судочинства у справах, що розглядаються у спрощеному провадженні.

Встановлено, що спрощення провадження в адміністративному судочинстві не може стосуватися скасування будь-яких стадій адміністративного процесу, а торкається лише їх окремих етапів або процесуальних дій. Акцентовано увагу на значенні підготовчого провадження для розгляду справи із застосуванням правил спрощеного провадження, що має прояв у з'ясуванні наявності умов та передумов застосування тієї процесуальної форми, яка відповідає характерові справи.

Виокремлено відмінності порядку розгляду справ у спрощеному провадженні, які полягають у: а) відсутності етапу попереднього судового засідання у справах; б) обмеженні процесуальних дій щодо забезпечення належного інформування учасників процесу; в) відсутності судових дебатів; г) прийнятті рішень без виходу до нарадчої кімнати (в окремих випадках). Важливим аспектом, який впливає на алгоритм проходження спрощеного провадження, є деталізація процесуальних строків щодо вчинення окремих процесуальних дій та їх більш жорстке лімітування.

У **підрозділі 2.3. «Процесуальний статус учасників адміністративного судочинства при застосуванні правил спрощеного провадження»** встановлено, що особливість суб'єктного складу спрощеного провадження має прояв у його звуженні. Для застосування правил скороченого провадження обов'язковою умовою є відсутність у справі зацікавленості третіх осіб, а для інших видів спрощеного провадження (окрім прискореного) участь третьої особи є підставою для прийняття суддею рішення про зміну процесуальної форми розгляду і вирішення справи. Крім того, участь інших учасників процесу обмежується у зв'язку з неможливістю (свідки) або недоцільністю (перекладач, спеціаліст, судовий розпорядник) їх залучення до справи за умови застосування правил спрощеного провадження.

Доведено, що усі види спрощеного провадження передбачають суттєве звуження процесуальних можливостей сторін, у першу чергу, щодо реалізації змагальних процесуальних прав. Відсутність особистої участі сторін у розгляді справи у судовому засіданні унеможливує надання додаткових доказів на стадії судового розгляду справи, а також наведення аргументів, що обґрунтовують їх процесуальну позицію, водночас, застосування режиму відео-конференції повністю усуває зазначені обмеження.

Специфіка спрощеного провадження обумовлює обмеження диспозитивних прав сторін процесу у можливості вибору форми провадження, а також у праві на примирення, визнання позову та відмови від позову на стадії судового розгляду справи, оскільки її швидкоплинність унеможливило своєчасне донесення цього рішення до суду. Окрім того, в особливому (непозовному) провадженні як різновиді спрощеного провадження звужено можливість обрання способу захисту порушеного права позивачем, оскільки вони чітко визначені КАС України, а їх зміна тягне за собою повернення в ординарну позовну форму.

У *підрозділі 2.4. «Особливості окремих видів спрощених проваджень в адміністративному судочинстві»* проаналізовано особливості порядку розгляду і вирішення справ скороченого, письмового, особливого (непозовного) та прискореного провадження, а також визначено можливості уніфікації процесуальної форми у межах кожного з виокремлених різновидів.

Доведено, що, незважаючи на скептичні прогнози функціонування скороченого провадження, досвід його впровадження в адміністративному судочинстві слід визнати успішним, що підтверджує, по-перше, низький відсоток скасування рішень, прийнятих по суті справ, розглянутих у скороченому провадженні; по-друге, розширення переліку справ, до яких він застосовується; по-третє, збереження цієї форми (під назвою «спрощене провадження» з окремими змінами) у проекті КАС. Встановлено, що суттєвим недоліком скороченого провадження є формування тенденції до диференціації порядку розгляду і вирішення справ у межах застосування процесуальної форми скороченого провадження.

Особливе (непозовне) провадження характеризується специфікою способу звернення до адміністративного суду (подання) та додатковими обмеженнями повноважень суду при прийнятті підсумкового рішення за наслідками стадії відкриття провадження у справі, а також додатковим правом позивача звернутися до адміністративного суду із тим самим питанням, але в ординарній позовній формі. Враховуючи специфіку завдання розгляду справи в особливому (непозовному) провадженні та обсяг прав і обов'язків сторін на стадії судового розгляду справи, зроблено висновок щодо обмеження повноважень суду на витребування доказів з власної ініціативи у разі їх недостатності.

Аргументовано розширення сфери застосування правил особливого (непозовного) провадження стосовно справ щодо уточнення списку виборців та застосування у випадках, передбачених законом, заходів реагування щодо державного нагляду (контролю), дозвільної системи у сфері господарської діяльності, оскільки ці справи, за своєю сутністю, не передбачають спору про право, а стосуються становлення наявності факту, який зумовлює визначену законом реакцію суб'єкта владних повноважень.

Розділ 3 «Проблеми та перспективи удосконалення спрощеного провадження в адміністративному судочинстві» складається з трьох підрозділів, в яких з'ясовано напрямки подальшого розвитку спрощеного провадження в адміністративному судочинстві на основі аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду їх функціонування.

У *підрозділі 3.1. «Основні сучасні тенденції розвитку спрощених проваджень у процесуальному законодавстві країн Європейського Союзу»* з'ясовано, що спрощення порядку розгляду і вирішення спорів є загальносвітовою тенденцією, яка набула поширення не лише в окремих державах, але і на наднаціональному рівні. Найбільш детально специфіку спрощеного провадження визначено в загальноєвропейській процедурі розгляду позовів з невеликою ціною, запровадженій Регламентом № 861/2007 від 11.07.2007 р.

Обґрунтовано можливість використання його рекомендацій при оновленні процесуального законодавства України. Встановлено, що в основу реформи процесуального забезпечення адміністративної юстиції покладено досвід Франції – країни Європейського Союзу, в якій розвиток спрощеної форми розгляду і вирішення публічно-правових спорів досяг найвищого рівня. Водночас, не всі перейняті процесуальні положення можуть бути органічно впровадженими у процесуальне законодавство України, а саме: необмежений розсуд судді щодо обрання спрощеної форми провадження у справі; типові та зразкові справи тощо. Особливість спрощеного провадження в адміністративному процесуальному законодавстві Польщі полягає в її необмеженому поширенні на будь-які справи, але такий підхід не може бути запозичений Україною, враховуючи широкий спектр справ, віднесених до юрисдикції адміністративних судів. Цінним надбанням може стати відокремлене провадження, спрямоване на врегулювання спору шляхом примирення.

У країнах англо-саксонської правової системи (США, Канада, Велика Британія) в наявності посилений вплив прецеденту на судову практику та значна диференціація процесуальних форм для великої кількості публічно-правових спорів. Визначено цінність досвіду цих країн при формуванні практики використання судових прецедентів у діяльності адміністративних судів.

У *підрозділі 3.2. «Перспективи розвитку та поширення спрощеного провадження в адміністративному судочинстві України»* проаналізовано положення нової редакції КАС України, передбаченої проектом закону № 6232 від 23.03.2017 р., якими визначається майбутня модель спрощеного провадження в адміністративному судочинстві, та зроблено пропозиції щодо її удосконалення.

З'ясовано, що нова редакція КАС України генералізує спрощене провадження, максимально розширює межі його застосування. Основними ознаками запропонованої моделі спрощеного провадження є: 1) відокремленість і нормативна оформленість як самостійного виду

позовного провадження в адміністративному судочинстві; 2) поширення на всі справи адміністративної юрисдикції, із встановленням переліку справ, що становлять виключення; 3) універсціоналізація процесуальної форми; 5) можливість застосування як очного, так і письмового провадження; 6) можливість переходу до загальної позовної форми.

Головною ідеєю обраної моделі спрощеного провадження є прискорення вирішення справ незначної складності. При цьому, допускається можливість застосування правил спрощеного провадження до будь-яких справ, для яких пріоритетом є швидкість розв'язання конфлікту, за виключенням справ, пов'язаних з оскарженням нормативно-правових актів, відчуженням земельної ділянки, а також справ, в яких заявлено (може бути заявлено) майнові вимоги у розмірі понад 500 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. При цьому, невизначеним є зв'язок спрощеного провадження і провадження у термінових, типових та зразкових справах, порядок розгляду яких передбачено окремими главами КАС. Обґрунтовано доцільність повернення у КАС категорії непозовного провадження, у зв'язку із збереженням відособленості справ за зверненням СБУ та органів доходів і зборів.

У підрозділі 3.3. «Електронне судочинство» як інноваційна спрощена адміністративна процесуальна форма» з'ясовано можливість розгляду цього феномену як різновиду спрощеного провадження.

Обґрунтовано, що електронне судочинство може визнаватися самостійною процесуальною формою здійснення правосуддя в адміністративних справах, якщо зміна способу вчинення процесуальних дій тягне за собою якісну зміну алгоритму їх вчинення або зміну обсягу прав і обов'язків суб'єктів адміністративного судочинства. Ці критерії є визначальними для розмежування електронного судочинства як окремої форми відправлення правосуддя в адміністративних справах і таких суміжних категоріях, як «інформатизація суду», «технічний супровід здійснення судочинства», «електронний суд», «електронне правосуддя».

Елементами електронного судочинства є: 1) електронний документообіг; 2) електронні докази; 3) автоматизована система комунікаційних зв'язків між судом і учасниками процесу; 4) нормативно-правове підґрунтя використання програмного забезпечення при здійсненні електронного судочинства. Зазначено, що можливість вчинення в електронному форматі усіх процесуальних дій під час розгляду будь-яких судових справ не має самостійного значення як елемент електронного судочинства. Визначено перспективи подальшого розвитку електронного судочинства через поєднання в єдине ціле усіх елементів електронного суду та надання йому статусу повноцінної альтернативної форми розгляду і вирішення справи у суді з можливістю повернення до традиційної форми за необхідністю або за бажанням осіб, що беруть участь у процесі.

ВИСНОВКИ

У результаті здійсненого дослідження зроблено такі **Висновки**:

1. Удосконалення процесуальної форми адміністративного судочинства здійснюється у загальному, спеціальному та окремому напрямках і має прояв у впровадженні додаткових гарантій права особи на справедливий суд; оптимізації діяльності суду та учасників процесу на всіх його стадіях та в усіх інстанціях; загальне прискорення розгляду і вирішення справ адміністративної юрисдикції. Формування самостійного типу спрощеного провадження відповідає спеціальному рівню удосконалення адміністративного судочинства й охоплює два підходи до його визначення – широкий і вузький. У широкому – спрощене провадження в адміністративному судочинстві є сукупністю проваджень у справах адміністративної юрисдикції, в яких передбачено спрощення змістовного наповнення процесуальних стадій, у тому числі кількісне зменшення процесуальних дій суб'єктів процесу та звуження варіативності їх поведінки. За такого підходу спрощене провадження розглядається як комплексне явище, що охоплює письмове провадження, скорочене провадження, особливе (непозовне провадження) провадження, провадження у термінових справах. У вузькому – спрощене провадження – це нормативно визначена універсальна процесуальна форма розгляду і вирішення типових адміністративних справ невеликої складності.

2. Встановлено, що ознаками спрощеного провадження в адміністративному судочинстві є: завершеність процесуального циклу в межах певної судової інстанції; скорочення кількості процесуальних дій або системна зміна способу їх вчинення; звуження процесуальних можливостей суду й учасників процесу; обмеженість застосування щодо визначеного кола справ. Загальне скорочення часу розгляду і вирішення справи адміністративної юрисдикції є наслідком оптимізації процесуальної форми і не має самостійного значення як ознаки спрощеного провадження.

3. Спрощені провадження в адміністративному судочинстві поділяються за змістом справи на дві групи: а) спрощене позовне провадження – форма розгляду типових публічно-правових спорів, які характеризуються незначною складністю, не обтяжені розширеним складом учасників і потребують швидкого вирішення; б) особливе (непозовне) провадження – форма розгляду і вирішення безспірних справ адміністративної юрисдикції, метою яких є встановлення фактів, що є підставою вжиття примусових заходів суб'єктом владних повноважень, пов'язаних із суттєвим обмеженням прав громадян. За способом участі в адміністративному процесі осіб, зацікавлених у результаті справи, виокремлюються: а) загальне провадження – форма розгляду і вирішення справи з особистою участю осіб, зацікавлених у результаті справи; б) письмове провадження – форма розгляду і вирішення справ без особистої участі за наявними у справі матеріалами; в) електронне

судочинство – форма розгляду і вирішення справ з використанням електронного документообігу, в якій особиста участь у процесі забезпечується засобами відео-конференцзв'язку.

4. Розгляд справи адміністративної юрисдикції у формі спрощеного провадження здійснюється на основі принципів адміністративного судочинства, які характеризуються окремими особливостями їх реалізації. Принципи змагальності, диспозитивності та офіційного з'ясування усіх обставин справи обмежені у зв'язку із скороченням передбачених законом процесуальних прав та обов'язків як суду, так і учасників процесу. Враховуючи, що реалізація цих принципів є важливою гарантією справедливого розгляду і вирішення справи, застосування спрощеного провадження має бути узгодженим із позицією сторін, а безальтернативність розгляду справи у спрощеному провадженні є неприпустимою без впровадження для них додаткових процесуальних можливостей.

5. Підстави розгляду справи у формі спрощеного провадження передбачають поєднання двох аспектів: нормативного і процесуального. Нормативною підставою розгляду справи у спрощеному провадженні є пряме визначення КАС України спрощеного провадження як єдино можливої або базової форми розгляду конкретної справи. Процесуальною підставою є рішення суду про відкриття провадження у справі із застосуванням спрощеної процесуальної форми.

Застосування спрощеного провадження в адміністративному судочинстві пов'язано із дотриманням умов об'єктивного та суб'єктивного характеру. Об'єктивні умови розгляду справи у спрощеному провадженні охоплюють комплекс позитивних (типовість справи, її поширеність у практиці адміністративних судів, малозначність позовних вимог, терміновість справи) і негативних (недостатність доказів, наданих сторонами для встановлення обставин справи, ускладненість суб'єктного складу справи; пропуск строку відповідачем для подання заперечень проти позову з причин, визнаних судом поважними) обставин. Наявність суб'єктивних умов визначається допоміжним характером спрощеного характеру і полягає у позиції сторін щодо доцільності особистої участі у процесі.

6. Як відокремлена процесуальна форма адміністративного судочинства, спрощене провадження зберігає традиційну структуру, при цьому в межах кожної стадії допускається скорочення окремих етапів або процесуальних дій. Таким чином, до особливостей структури спрощеного провадження слід віднести: а) відсутність етапу попереднього судового засідання у справах; б) обмеження процесуальних дій щодо забезпечення належного інформування учасників процесу; в) відсутність підготовчої частини судового засідання і судових дебатів; г) прийняття рішень без виходу до нарадчої кімнати (в окремих випадках).

7. Право сторін адміністративного процесу обирати спрощене провадження як процесуальну форму розгляду і вирішення справи доповнює їх процесуальний статус та належить до групи диспозитивних

прав. Водночас, це право не є абсолютним і може обмежуватися судом у випадках, передбачених законом, або виходячи з наявності або відсутності об'єктивних умов застосування спрощеної процесуальної форми. Особливістю процесуального статусу сторін у спрощеному провадженні є також обмеженість змагальних прав.

8. Специфіка процесуальної форми особливого (непозовного) провадження як різновиду спрощеного провадження полягає у таких ознаках: а) спосіб документального оформлення звернення до адміністративного суду; б) обмеження повноважень суду при прийнятті процесуального рішення за наслідками стадії відкриття провадження у справі; в) пасивне становище особи, до якої звернено вимогу, та обмеження процесуальної активності заявника. Враховуючи специфіку завдання розгляду справи в особливому (непозовному) провадженні та обсяг прав і обов'язків сторін на стадії судового розгляду справи, обґрунтовано доцільність додаткового обмеження повноважень суду на витребування доказів із власної ініціативи у разі їх недостатності.

10. Удосконалення адміністративного судочинства і виокремлення спрощених форм провадження ґрунтується на міжнародних стандартах оптимізації роботи суддів і принципах сучасної процесуальної форми, до яких належать: а) розгляд справи не більше ніж як на двох судових засіданнях; б) припинення будь-яких спроб неправомірного використання судових процедур із застосуванням санкцій до сторін; в) свобода визначення суддею форми ведення судочинства, за винятком передбачених законом випадків.

При оновленні процесуального законодавства в Україні доцільно використати досвід Франції, в якій найбільшою мірою реалізовано міжнародні стандарти спрощення судочинства. Крім того, цінним є досвід країн англо-саксонської правової системи у зв'язку із впровадженням в Україні практики використання судових прецедентів у діяльності адміністративних судів.

11. Проект нової редакції КАС генералізує спрощене провадження та підвищує його роль як процесуальної форми адміністративного судочинства. Принциповою відмінністю нової моделі спрощеного провадження є її поширення на всі справи (за незначним виключенням) і можливість його проведення як за особистою участю сторін, так і у письмовому провадженні. Новелою проекту є нормативне визначення нової типології адміністративних справ, заснованої на їх рівні складності без урахування предметного критерію. Передбачено виокремлення справ невеликої складності, термінових, типових та зразкових справ. При цьому, зв'язок між типом справи та процесуальною формою її вирішення не визначено.

12. Запропоновано такі зміни і доповнення до проекту закону «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 6232 від 23.03.2017 р., внесеного Президентом України:

ч. 1 ст. 12. «Форми адміністративного судочинства» викласти у такій редакції: «Адміністративне судочинство здійснюється за правилами, передбаченими цим Кодексом, у порядку позовного провадження (загального або спрощеного) та непозовного провадження»;

доповнити ст. 12 частиною 4 у такій редакції: «Непозовне провадження призначене для розгляду і вирішення безспірних адміністративних справ, метою яких є встановлення фактів, що є підставою вжиття примусових заходів суб'єктом владних повноважень, пов'язаних із суттєвим обмеженням прав громадян»;

доповнити ст. 262 частиною 2 у редакції: «інформування учасників процесу про відкриття провадження у справі за правилами спрощеного провадження здійснюється через Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему».

доповнити проект КАС главою 12 «Особливості непозовного провадження».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових періодичних виданнях:

1. Завальнюк І.В. Модель адміністративної юстиції в Україні та світі. *Актуальні проблеми політики*. Одеса: Фенікс, 2010. Вип. 40. С. 79–84.
2. Завальнюк І.В. Скорочене провадження – дієвий засіб оптимізації системи адміністративного судочинства. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. Київ, 2011. № 2. С. 55–61.
3. Завальнюк І.В. «Розумний строк» в адміністративному процесі. *Право України*. Київ, 2011. № 5. С. 275–279.
4. Завальнюк І.В. Кодекс адміністративного судочинства України: здобутки, проблеми, шляхи вдосконалення. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. Київ, 2012. № 1. С. 46–49.
5. Завальнюк І.В. Скорочене провадження в контексті податкових правовідносин: основні аспекти та проблемні питання. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. Київ, 2012. № 3. С. 26–31.
6. Завальнюк І.В. Адміністративне судочинство в Україні: історичний аспект. *Наше право*. Київ: Соціо, 2013. № 2. С. 48–52.
7. Завальнюк І.В. «Розумний строк» вирішення справи як складова права на судовий захист в адміністративному процесі. *Новітні наукові дослідження держави і права*. Миколаїв: Іліон, 2013. С. 131–136.
8. Завальнюк І.В. Підстави зміни форми судового розгляду справи в адміністративному судочинстві. *Юридичний вісник*. 2016. № 4. С. 224–231.
9. Завальнюк І.В. Особливості стадій розгляду і вирішення справ у формі скороченого провадження. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 22. С. 178–180.
10. Завальнюк І.В. Електронне судочинство як форма спрощення судової

процедури. *Legea si viata*. 2017. № 1/2. С. 191–196.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

11. Завальнюк І.В. Становлення адміністративного судочинства в Україні в дорадянський період. *Сучасні проблеми правової системи України: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 28 жовт. 2010 р.). Київ, 2010. С. 150–151.
12. Завальнюк І.В. Адміністративне судочинство в Україні за радянських часів. *Генезис публічного права: від становлення до сучасності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Миколаїв, 6–7 лист. 2010 р.). Миколаїв: Іліон, 2010. С. 300–301.
13. Завальнюк І.В. Дотримання прав учасників публічно-правових відносин у контексті спрощення процедур в адміністративному судочинстві. *VII Прибузькі юридичні читання «Людина і закон: публічно-правовий вимір»: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Миколаїв, 25–26 лист. 2011 р.). Миколаїв: Іліон, 2011. С. 235–236.
14. Завальнюк І.В. Особливості розгляду справ, пов'язаних із статусом біженця та додатковим захистом. *Міграційна політика ЄС: стан, виклики та перспективи: матеріали наук.-практ. симпозиуму* (м. Одеса, 18 груд. 2015 р.). Одеса: Фенікс, 2015. С. 37–48. URL: http://eurolaw.org.ua/files/Migrac_Politica.pdf
15. Завальнюк І.В. Особливості процесуального статусу сторін у справах, що розглядаються у формі скороченого провадження: *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 20 трав. 2016 р.). Одеса: Юридична література, 2016. С. 652–654.
16. Завальнюк І.В. Сучасні напрямки спрощення провадження в адміністративному суді: досвід країн Європейського Союзу. *Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Запоріжжя, 23–24 верес. 2016 р.). Запоріжжя: Істина, 2016. С. 90–93.

АНОТАЦІЯ

Завальнюк І.В. Спрощене провадження в адміністративному судочинстві України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; інформаційне право; фінансове право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2017.

Дисертацію присвячено встановленню сутності та особливостей спрощеного провадження в адміністративному судочинстві України та перспектив удосконалення його правового регулювання. Спрощене провадження визначено як сукупність проваджень (скороченого, письмового, особливого (непозовного) та прискореного) у справах адміністративної юрисдикції, в яких передбачено спрощення змістовного наповнення

процесуальних стадій, у тому числі кількісне зменшення процесуальних дій суб'єктів процесу та звуження варіативності їх поведінки. Його ознаками є: завершеність процесуального циклу в межах певної судової інстанції; скорочення кількості процесуальних дій або системна зміна способу їх вчинення; звуження процесуальних можливостей суду та учасників процесу; обмеженість застосування щодо визначеного кола справ.

Виокремлено та охарактеризовано об'єктивні, суб'єктивні, позитивні та негативні умови розгляду справи у формі спрощеного провадження, а також підстави застосування цієї форми і повернення до ординарного позовного провадження. Охарактеризовано вплив процесуальної форми спрощеного провадження у справах адміністративної юрисдикції на реалізацію принципів адміністративного судочинства, повноважень судді, прав та обов'язків учасників процесу.

Визначено перспективи удосконалення правового регулювання спрощеного провадження в адміністративному судочинстві в Україні, зокрема при впровадженні електронного судочинства, яке набуває ознак самостійної процесуальної форми здійснення правосуддя в адміністративних справах, якщо зміна способу вчинення процесуальних дій тягне за собою якісну зміну алгоритму їх вчинення або зміну обсягу прав і обов'язків суб'єктів адміністративного судочинства.

Ключові слова: адміністративне судочинство; процесуальна форма адміністративного судочинства; спрощене провадження; скорочене провадження; прискорене провадження; письмове провадження; особливе (неповне) провадження; електронне судочинство.

АННОТАЦИЯ

Завальнюк И.В. Упрощенное производство в административном судопроизводстве Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; информационное право, финансовое право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2017.

Диссертация посвящена определению правовой природы и особенностей упрощенного производства в административном судопроизводстве Украины, перспектив совершенствования его правового регулирования. Упрощенное производство определено как совокупность производств [сокращенного, письменного, особенного (неискового) и ускоренного] по делам административной юрисдикции, в которых предусмотрено упрощение содержательного наполнения процессуальных стадий, в том числе количественное уменьшение процессуальных действий субъектов процесса и сужение вариативности их поведения. Его признаками являются: завершенность процессуального цикла в пределах определенной судебной инстанции; сокращение количества процессуальных действий или системное изменение способа их совершения; сужение процессуальных возможностей суда и

участников процесса; ограниченность применения в отношении определенного круга дел.

Выделены и охарактеризованы объективные и субъективные условия рассмотрения дела в форме упрощенного производства. К объективным условиям отнесены типичность дела, его распространенность в практике административных судов, малозначительность исковых требований, срочность дела; к субъективным условиям – позиция сторон относительно целесообразности непосредственного участия в процессе. Обосновано рассмотрение выбора формы производства по делу как диспозитивного процессуального права участников процесса. Выделена группа негативных условий рассмотрения дела административной юрисдикции в порядке упрощенного производства: недостаточность доказательств, предоставленных сторонами для установления обстоятельств дела; усложненность субъектного состава дела; пропуск срока ответчиком для представления возражений против иска по причинам, признанным судом уважительными.

Определены признаки типичности дела как условия рассмотрения дела в порядке сокращенного производства: а) предметом иска является индивидуальное решение, действие или бездействие; б) возникновение споров из идентичных публично-правовых отношений; в) стороной является одно и то же лицо – субъект властных полномочий; г) единообразие оснований исков; д) единообразие исковых требований; е) многочисленность обращений в суд; е) невозможность объединения дел.

Основания применения упрощенной формы производства по делу классифицированы на две группы: нормативные (нормы КАС Украины, определяющие форму рассмотрения дел в порядке сокращенного производства) и процессуальные (процессуальный документ – определение суда об открытии производства по делу в сокращенной форме). Выделены основания возврата к ординарному исковому производству. Охарактеризовано влияние процессуальной формы упрощенного производства по делам административной юрисдикции на реализацию принципов административного судопроизводства, полномочий судьи, прав и обязанностей участников процесса.

Охарактеризованы виды упрощенного производства в административном процессе: письменного, сокращенного, особенного (неискового), ускоренного. Осуществлен сравнительный анализ упрощенных производств, предусмотренных действующим КАС Украины, и модели упрощенного производства в проекте новой редакции КАС, сформулированы предложения по ее совершенствованию, в том числе с учетом зарубежного опыта.

Определены перспективы усовершенствования правового регулирования упрощенного производства в административном процессе Украины при внедрении электронного судопроизводства, которое приобретает признаки самостоятельной процессуальной формы осуществления правосудия по административным делам, если изменение способа совершения процессуальных действий влечет за собой качественное изменение алгоритма их совершения или изменение объема прав и обязанностей субъектов административного

судопроизводства.

Ключевые слова: административное судопроизводство; процессуальная форма административного судопроизводства; упрощенное производство; сокращенное производство; ускоренное производство; письменное производство; особое (неискового) производство; электронное судопроизводство.

SUMMARY

Zavalniuk I.V. Simplified proceedings in administrative legal proceedings of Ukraine. – The manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.07 – Administrative Law and Process; information law; finance law. – National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2017.

The dissertation is devoted to the establishment of the essence and features of simplified proceedings in the administrative legal proceedings of Ukraine and the prospects for improving its legal regulation. Simplified proceedings are defined as a set of proceedings (summary, written, special (non-return) and accelerated) in cases of administrative jurisdiction, which provide for simplification of the content of the process stages, including quantitative reduction of procedural actions of the subjects of the process and narrowing of the variability of their behavior. Its features are: the completion of the procedural cycle within a certain court; reduction in the number of procedural actions or a systematic change in the way they are committed; narrowing of procedural possibilities of the court and process participants; limited use of a specified set of cases.

The objective, subjective, positive and negative conditions for consideration of the case in the form of simplified proceedings are described and characterized, as well as the grounds for applying this form and returning to ordinary lawsuit proceedings. The influence of the application of the procedural form of simplified proceedings in cases of administrative jurisdiction on the implementation of the principles of administrative legal proceedings, powers of a judge, rights and obligations of participants in the process are described.

The prospects for improving the legal regulation of simplified proceedings in administrative legal proceedings in Ukraine, in particular, in the implementation of electronic justice, which becomes a sign of an independent procedural form of administration of justice in administrative cases are determined, if a change in the method of committing procedural actions entails a qualitative change in the algorithm of their commission or change in the amount of rights and responsibilities of the subjects of administrative legal proceedings.

Key words: administrative justice; procedural form of administrative legal proceedings; simplified proceedings; reduced proceedings; accelerated proceedings; written proceedings; special (non-invasive) proceedings; e-justice.

Підписано до друку 02.10.2017.
Формат 60х90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач ПП «Фенікс»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.2002 р.
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел. 7777-591.